

הַלְבוּת רֵאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תַּקפּו

ביאורים ומוספים

הצר של השופר נומקרו ברין (ראש השנה ו, ב בדפי הר"ף) בשם הירושלמי.

[משנ"ב ס"ק טו]

אָלָא נָקב אִיתוּ מִתְחַלְתוּ יַעַד סִיפֵי⁶⁸⁹.

68 ומבאר שהוא כשר אף על פי שלאחר שנקבו בזכרות כל הצד הפנימי של השופר מחופה בגלל של הזכרות (וראה שעה"צ ס"ק קד), והקשה הגרי"י קניבסקי (קהלות יעקב ראש השנה סי' כא) דריו כשתוקע בשופר זה אינו תוקע על ידי השופר אלא על ידי הזכרות, ומדוע שונה דינו ממי שהציא את הזכרות ועשה ממנו שופר שכתב הש"ע שהוא פסול, ולפיכך כתב שצריך לומר שאין צורך שהתקיעות יעשו על ידי השופר, אלא הן צריכות להיעשות בחלל השופר, ולפיכך אף על פי שהתקיעות נוצרות על ידי הזכרות, מי"מ כיון שהן נעשות בחלל השופר (וההלל נחשב חלל השופר, שכן הזכרות אינו חוצץ בינו לחלל, שמי"מ אינו חוצץ, וכפי שכתב המשנ"ב להלן (ס"ק טז)), הרי הן כשורות [אך סי"מ הקהלות יעקב יזעריין צ"ע טובא].

[משנ"ב ס"ק ע]

שְׁהָלָה הַקּוֹל נִכְנַס לְזָבֵב⁶⁹⁰ וכו', מֵשׁוּם שֶׁהוּא תּוֹקֵעַ בְּנֶהְבֵּי⁶⁹¹.

69 מבאר בדבריו שאין הפסול משום שהזבב מפסיק בין פיו לשופר וכפי שכתב הרמב"ן (דרשה לראש השנה ד"ה ועוד, הובא במניי משנה פ"א מהל' שופר ה"ו), אלא משום שהקול עובר דרך הזבב (ראה ט"ז ס"ק יח שהביא פירוש ז"ל), ומזהיר שצריך שלא יהיה דבר מפסיק בין פיו לשופר, למד הרמב"ן (שם) שאם הרחיק את השופר ונפח בו ותקע בו פסול (הובא בש"ע להלן (סי"ט)), ואם כן, לדעת אלו שלא פירשו את טעם הפסול בציפיהו זהב במקום הנחת הפה בפירוש הרמב"ן, כתב הט"ז (שם) שאין מקור לדין שאם הרחיק את השופר מפיו ותקע בו שפסול, ואכן, להלן (ס"ק ע) כתב המשנ"ב שכשהרחיק את השופר מפיו אף שחייב לחזור ולתקוע, מי"מ לא יברך, וביאר בשעה"צ שם (ס"ק ק"ב) שהוא משום שיש חולקים על הרמב"ן.

70 ומעשה שנמצאה חולעת בשופר לאחר התקיעות, הורה הגרי"ש אלישיב (הלכות חג בחג ימים נוראים פי"א הע' 59) שהתקיעות כשורות, שכן אין היא מדובקת בדפנות השופר, ואינה משפיעה על הקול, ולפיכך אינה נחשבת כהפסק בין הקול לשופר, אלא כגריד חול או לכלוך בעלמא שנמצאים בשופר.

[משנ"ב ס"ק עב]

לֹא נָפַח הֵם עוֹשִׂים⁷¹.

71 מלשון זה רקדק בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קלג אות ה) שרק לכתחילה יש להיזהר בזה, אבל אם תקע בו יצא, אף על פי שלא בדקו אם נשתנה קולו מחמת הצירוף, ושלא בדברי הריטב"א (ראש השנה כו, ב) שכתב שאם לא בדקו שלא נשתנה קולו, ותקע בו, הרי זה בכלל ספק דאורייתא, וצריך לחזור ולתקוע.

[משנ"ב ס"ק עג]

אָכַל מִתָּר וכו'⁷².

72 ואף על פי שמעיקר הדין מותר לעשות כן, כתב הכף החיים (ס"ק כג בשם שלחן גבוה ס"ק מו) שמי"מ המנהג הוא שלא לחקוק על השופר שום ציור.

[משנ"ב ס"ק עה]

רְבִיעִינָן שְׁיָהָא פִּיּו מְדַבֵּק לְשׁוֹפְרֵי⁷³.

73 ראה לעיל (ס"ק ע) מזה שהבאנו מדברי הרמב"ן בדיון זה.

[ביה"ל ד"ה אובמה]

ואין הכי נמי באדם גדול צריך השופר להראות טכאן ומקא⁶⁶⁴.

64 אולם לאדם שידו קטנה משל אדם בינוני, כתב הריטב"א (נדב כו, א) ששיעור השופר הוא טפח, ואין די שיראה בידו מכאן ומכאן.

[משנ"ב ס"ק סא]

אָלָא שְׁהָרִיב⁶⁶⁵ וכו', שְׁיָהָא פְּדָרְף גְּדִילתוּ, שְׁהַצֵּד הַקָּצֵד מִיל פֶּה הַקָּרְס⁶⁶⁶.

65 המשנ"ב לא הביא את דינו של היום תרועה (ראש השנה כו, ב ד"ה הפס) שכתב שאם היפך רק צד אחד, כלומר שרק הרחיב את הצד, או רק הצד את הרחב, הרי זה בכלל שלא כדרך העברתו ונדעוהו הטעם שהגמי והשו"ע כתבו שעשה את שניהם, הרחיב את הקצר וקיצר את הרחב, לחדש שאף על פי שכשעושה את שניהם השופר נראה כשופר רגיל, מי"מ הוא פסול, ומכך שלא הביאו, הסיק בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' נד) שהוא חולק על דין זה, ובטעם מחלוקתם ראה בהע' הבאה.

66 מבאר בדבריו שהפסול של 'שלא כדרך העברה' היינו שהתוקע אינו אוהו את השופר כסדר שהוא גדל בראש הבהמה, והואיל והצר הצד גדל תחילה בראש הבהמה ורק אחריו גדל הצד הרחב ודוחף את הצד הצד כלפי מעלה, יש לאחוז את השופר כשהצר הצד הוא מול פה האדם, וכשהרחיב את הצד הצד והצר את הצד הרחב, ותקע דרך החלק הצד שנוצר עתה, הרי הוא אחוז את השופר הפוך מהסדר שהוא גדל על ראש הבהמה, וכן כשהפכו בדרך שהפכים את החלק, הרי הוא אחוזו שלא כסדר שהוא גדל בראש הבהמה, שכן החלק שהיה סמוך לחלל עומד עתה כלפי חוץ, והחלק שהיה כלפי חוץ עומד עתה כלפי החלל, ובשו"ת מנחת יצחק (שם) הוכיח מכאן שהמשנ"ב לא סובר בדברי היום תרועה (שם) שכתב שאם היפך רק צד אחד הרי זה שלא כדרך העברתו, שלדבריו הפסול של 'שלא כדרך העברתו' אינו באופן בו מחזיקים את השופר בשעת התקיעה, אלא שהשופר עצמו נשתנה מכפי שהוא היה על ראש הבהמה, שכן כשהצר את הרחב ותקע מהצר הצד המקורי [או שהרחיב את הצד ותקע מהצר שהרחיב], הריהו מחזיק את השופר כסדר שגדל בראש הבהמה, ועל כרחק שלדבריו הפסול הוא שהשופר עצמו נשתנה מכפי שהיה בראש הבהמה (וראה שו"ת מנחת יצחק (שם) שכתב שמדברי הלבוש (סי"ב) נראה מדברי המשנ"ב].

ובדברי היום תרועה מבאר במטה אפרים (סי"ב) ובפרי חדש (סי"ב) ובשו"ע הרב (סי"ב), שכתבו ששופר ששינו בו את שני הצדדים ותקע בצד הרחב שהיה מתחילה צד, לא יצא ידי חובה, וכתב בשו"ת מנחת יצחק (שם) שמבואר בדבריהם שאף על פי שהוא אחוז את השופר כסדר וכאופן שהוא גדל בראש הבהמה, מי"מ אינו יוצא ידי חובה, והואיל והשופר נשתנה מכפי שהיה על גבי הבהמה, והוא כפירוש היום תרועה ב'שלא כדרך העברה', ושלא כפי שנראה מדברי המשנ"ב, ואכן, המשנ"ב לא הביא דין זה של המטה אפרים.

[אולם מדברי המשנ"ב להלן (ס"ק טג) שכתב שהחירוש בארוך וקיצרו שכשר הוא 'דלא תימא דבעינן כל הקרן כמו שהיה דרך מילתו בראש האיל', משמע קצת מדברי היום תרועה, שצריך שהשופר לא ישתנה מכפי שהיה על גבי הבהמה, וראה לשון המשנ"ב לקמן (סי' תקצ ס"ק לח)].

[משנ"ב ס"ק סב]

וְהַבֵּל מֵטָעַם הַקָּלִיל⁶⁷¹.

67 ומלבד זאת, כתב לקמן (סי' תקצ ס"ק לח) שיש רמז לדבר מהכתוב (תהלים קיח ה) 'מן המצר קראתי' וכו', כלומר מהצר

הלכות ראש השנה סימן תקפו

סא באר הגולה

ר ה'ראש' שם
ש משנה שם ליב
ת טור בשם רבם
יונה וצמחיו ופיל
באימון עד סעריה
ועין שם א הכות
אשריו בפרק פתח
דראש השנה וטרי
באימון תתה שם
ה'ראש' וטרי
מפני

שופר, אם הפנימי (ע) עורף על החיצון משני צדדיו ונתן הפנימי בפיו ותקע בו, פשר. הגה ולי נראה דאפילו אינו בולט בצד הנחב (עח) רק שנה לחיצון, הואיל ובולט לצד הפה (עט) ותוקע בפנימי נצא, כן נראה לי (וכן משמע מלשון הרא"ש). (כ) והוא שלא ישנה קולו במה שהוא נתון בתוך החיצון, (פא) ואם לאו, פסול: **כא** ששופר של ראש השנה (פב) אין מחללין עליו יום טוב אפילו בדבר שיש בו (פג) משום (טו) שבות. (פד) ביצע, הנה השופר בראש האילן או מעבר הנקה ואין לו שופר אלא הוא, אינו עולה באילן (פה) ואינו שט על פני המים כדי להביאו. (פו) והעל-ידי אינו יהודי מתר, דהני שבות דשבות (פרוש), אסור אמירה לאינו יהודי באסור דאירנתא הוא משום שבות, שאמרנו הו"ל לשבת מה אמירה לאינו יהודי, ובאסור דרבנן הוא שבות דשבות ובמקום מצוה לא גזרו. (עפ) לפי סימן שו: **כב** אם אינו יהודי הביא שופר (פז) מחוץ לתחום, (טז) תוקעין בו. והוא הדין (פח) אם עשה (י) אינו יהודי שופר ביום טוב, מתר לתקע

באר הטיב

שופרות בפיו ותקע וכן לצאת בשניהם לא נצא, הלכית סימן ערה: (טז) שבות, ואם נפל עליו של אבנים אסור לטלטל האבנים כדי לשלו, גמרא, טור: (טז) תוקעין. אפילו מי שהובא בשבילו, ונפלו יש

משנה ברורה

והקע שנית פדין (קיד) ובלו ברכה: **כ** (עז) עורף על החיצון משני צדדיו ונתן הפנימי וכו'. דאז אמרנו שנשמע קול פנימי לבד: (עח) רק שנה לחיצון וכו'. ואם הוא מצט קצר מן החיצון (קין) לא נצא לכלי עלמא, דסוף סוף יצא הקול מן שני שופרות: (עט) ותוקע בפנימי נצא, וכתב הש"י, דגם התחבר מודה בזה דמקור הדין אם שניהם שרים דאז אפשר שישמעו קול הפנימי דכבוד, אלא משום דקשה לצמצם בשרים, דאפשר החיצון בולט מעט, ועל-פני הערוך שדקה נכר הכליטה של הפנימי: (פ) והוא שלא ישנה קולו, ורצה לומר, אפילו לא ישמע רק קול הפנימי, מפל מקום אפשר דהקול נשתנה על-ידי שהחיצון צפהו, נמצא (קד) הקול בא מפה שני שופרות ופסול: (פא) ואם לאו, פסול. קאי אראש השנה, ורצה לומר, אם אין הפנימי עורף פסול, (קטו) משום דהיה פני היתק בשניהם והני קול של שני שופרות, ושופר אחד אמר דתמנא, ומפל זה אנו למדין דאם תקע בשני שופרות מפש דבראי לא נצא: **כא** (פב) אין מחללין וכו'. משום דחלול יום טוב (קמ) בעשה ולא תעשה, ושופר הוא רק עשה ואינו דוחה: (פג) משום שבות. דתקמים (קז) השני דבריהם לשל תורה והעמידו דבריהם בשב ואל תעשה במקום עשה: (קז) פיצו וכו'. והוא הדין (קיס) שאין מביאין אותו מחוץ לתחום, ואין לילך חוץ לתחום כדי לשמע קול שופר, והוא הדין כל אסור דרבנן: (קט) כגון נפל עליו גל אבנים, שאסור לטלטל האבנים כדי לשלו: (קט) וצמו אפילו בכלי שרף בתחיתה וכו'. דאסור (קכ) על-ידי עצמו אפילו בכלי שרף האבנים לתקן בו, דלא הוי קב רק משום שבות, מוכח אסור: (פה) ואינו שט על פני המים וכו'. ומטעם זה הוא הדין דאסור לעבור במקרא שקורין פראים! או בספינה קטנה כדי להביא השופר או לתקע שם, אכן אם אי אפשר בעונן אחר, רצה בתמיאנא שמתר אם הגוי יעבירנה ואין הישראל מביע כלל. ועין בריש סימן תרלט מה שכתב בזה: (פו) ועל-ידי נכרי מתיר: דהני וכו'. ולפי זה אפשר

שינוי החיצון

(קין) משה אפרים והשעם, מפני שאין דין זה בזה, עין בש"ו ופרי חרש: (קיד) אלה רבה ונתלת צדי ושי"א: (קיד) הרא"ש: (קטו) וכתב הפל"בו: ואף על-פני דאמרנו קדוה בקדוהו כשר, לא נכרי, דהתם הנקרות מדבק בו הטיב וזה לא יבוא ביניהם, אכל שופר אי אפשר לעשות כן והיות עובר בין שניהם הנקרות וכו' כחוקע בשני שופרות: (קטז) אגמא, ועין ברין דגמרא מושטא דמלמא נקט, ובלאו הכי הלא איני עשה דוחה לאימנעוהו רק היכי דבעידנא דשופר לאי קמיה עשה: (קכ) פוסקים: (קכ) משנה, ועין בבית יוסף: (קכ) אגמא: (קכ) אכל על-ידי עבדים ספר ביה דרש דהסבר דמתיר שבות דשבות במקום מצוה: (קכ) ונספרי דרש דמקום אף ביה, עין שם: (קכ) עין בדברי משה, אכן הוא פרי כבאו קבר, ואנן אררין לענון לצלות לו שביא, ולכן בתבתי מפנים לשון אפשי: (קכ) כגון אבנים ושי"א, ומפל מקום מאמר דייב מיל גופא הנכה פוסקים סוכרים הוא גמ"ן מן דבנין דהסבר לענון יום טוב [עין במג"א ובפרי"ח ובחידושי רמ"א], על-פני בשעת התק אפשי להסיר אף ביה להביא על-ידי עבדים, וכן כתב באלה רבה ובמשה אפרים: (קכ) סגן אבנים, וכתב ספר תולד דאף על-פניו אין לו לתקע בעצמו היכי שמוצא אסור לתקע, וקדלעיל סעריה ה: (קכ) וגם אין שני למקור שמא יאמר לנכרי להביא לו כדי לצאת בו, דלא גררין ששעה מצוה הפאה בעבד נכרי פוסקים, עין בבית יוסף, וכתב דבריהם דאפילו שני לו שופר אחר שאינו של איל יכול לצאת ביה שהוא של איל, ומה דאם שניהם שרים אין לו לצאת ביה שהובא על-ידי נכרי, משום דאינא מאן דאמר דאסור שופר שהובא מחוץ לתחום, עין בבית יוסף: (קכ) מגן אבנים: (קכ) משה אפרים, ומשום דנכרי פליגי שם אבנים, עין שם בסוף סימן תקטו במשנה ברורה: (קכ) דאין לחש שפא על-ידי שפתי יאמר לעפדים לעשות, דליא לתיחש שפתיא ובעשה מצוה פזכהו והגרי"ו: (קכ) מגן אבנים ושי"א, ועין פנמי שולחן שדעתו דבכל גונו לא קברי טלה, דמעקרא הוי קרן וישתא נמי קרן אגרי, עין שם: (קכ) אבנים: (קל) משה אפרים:

